КРЪГЛА МАСА С МЕЖДУНАРОДНО УЧАСТИЕ

ТЪРГОВИЯТА – НАУЧНО ЗНАНИЕ И БИЗНЕС РЕАЛНОСТ

Сборник с доклади

АКАДЕМИЧНО ИЗДАТЕЛСТВО „ЦЕНОВ" СВИЩОВ

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ

доц. д-р Теодора Филипова
доц. д-р Петранка Мидова
доц. д-р Симеонка Петрова
доц. д-р Венцислав Перков
гл. ас. д-р Зоя Иванова
гл. ас. д-р Иван Маринов
докт. Никола Илчев

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ

Председател:
Доц. д-р Светослав Илийчовски

Членове:
проф. д-р Анета Денева
проф. д-р Теодора Димитрова
проф. д-р Атанас Атанасов
доц. д-р Теодора Филипова
доц. д-р Петранка Мидова
доц. д-р Симеонка Петрова
доц. д-р Венцислав Перков

ISBN 978-954-23-2005-0

СЪДЪРЖАНИЕ

Катедра „Търговски бизнес“: 30 години обучение, академична мисия и проекции на бъдещето
Доц. д-р Теодора Филипова 5

Пленарни доклади

Новата „реалност“ в търговския бизнес
Проф. д-р Данчо Данчев 32

Омниканалното асортиментно планиране и потребителското поведение
Доц. д-р Симеонка Петрова 42

Някои моменти от развитието на корпоративната социална отговорност
Доц. д-р Иванка Николова 52

Тематично направление: Предприемачество и мениджмънт на ресурсите в търговията

Перспективы производства безопасных продуктов питания в условиях организационно-экономической модернизации предприятий пищевой промышленности Украины
Проф. Наталья Валинкевич, д.э.н. 60

Бранд мениджмънт на търговците на дребно
Доц. д-р Виолета Гълъбова 66

Търговски мениджмънт и аспекти на личността
Доц. д-р Явор Янкулов..... 73

Проблемы и перспективы развития коммерческой деятельности торговых предприятий в Украине
Доц. Ангелина Сотник, к.э.н. 81

Офшорните зони като алтернатива за алокация на капитала
Доц. д-р Донка Желязкова 87
Доц. д-р Михал Стоянов

Текстилната индустрия в България – състояние и перспективи
Доц. д-р Сергей Найденов 93
Докторант Калин Киряков

Дефиниране целите на сектор пчеларство от област Русе
Доц. д-р Любомир Любенов..... 99

Антикризисното управление в процеса на глобалната промяна
Доц. д-р Ирена Емилова 107

Иновации и иновационен процес в търговския бизнес
Доц. д-р Анатолий Асенов 112

Елементи и същност на организацията и организации от публичния сектор
Доц. д-р Христо Сирашки 120

HRM системите в търговските предприятия – ключът за успешно управление
Гл. ас. д-р Зоя Иванова..... 128

Глобален недостиг в търговията с графични карти – фактори и тенденции
Гл. ас. д-р Иван Маринов..... 136

Управленски аспекти на търговията в новата дигитална реалност
Гл. ас. д-р Станислава Стоянова..... 144

Въздействие от употребата на пестициди в селското стопанство
Гл. ас. д-р Илияна Кръстева 152

Култура и мениджмънт на ресурсите при търговията с луксозни стоки
Гл. ас. д-р Иво Велинов 159

Предизвикателства пред виртуалното управление на търговския екип
Ас. д-р Надежда Стефанова..... 168

Основные направления развития перспективы „клиенты“ для потребностей стоимостно-ориентированного управления клиентским капиталом
Татьяна Завалий..... 176

Модели на ситуационно лидерство
Синан Пехливанов..... 181

Тематично направление: Иновации и дигитализация в търговията

Cooperation of Business and Science in the Frames of Technology Parks: Cases of Cee Countries
Prof., DSc. Ihor Lishchynskyy 186
Prof., DSc. Mariia Lyzun

Substantiation of Prospects for Trade Development in the Post-Pandemic Period
Doctor of Economic Sciences, Professor, Maryna Baldzhy 195
PhD in Economics, Victoria Odnolko

Start-up проекты в ритейле
Доц. Светлана Бирюченко, к.э.н. 202

Иновации и дигитализация в сектора на търговията
Доц. д-р Искра Пантелеева..... 206

Роля и влияние на изкуствения интелект върху търговията на дребно
Доц. д-р Надежда Димова 214

Завладени от интернет-на-нещата
Доц. д-р Михал Стоянов 220
Гл. ас. д-р Десислава Гроздева

Форми на проявление на дигитализацията на електроенергетиката – икономически аспекти
Доц. д-р Цветелина Ганкова - Иванова 229

Дигитални решения за реализация на земеделска продукция
Доц. д-р Марина Николова 237

„Системните молове“ и дигиталната революция
Доц. д-р Цветнен Цветков 247

Сравнителен анализ на електронната търговия в Европейския съюз
Доц. д-р Маргарита Шопова 251
Гл. ас. д-р Евгени Овчинников

За продоволствието и продоволствената сигурност – от научното знание до бизнес реалността
Доц. д-р Виолета Блажева 259

Изследване на потенциала за развитие на иновативни форми туризъм в България
Доц. д-р Любка Илиева 265
Сиана Спасова

Управление на складовете – процеси, предизвикателства, практики
Гл. ас. д-р Марияна Кътева 272

Марковата активност – индикатор за иновации
Гл. ас. д-р Венцислава Николова-Минкова 279

Пост-кризисното състояние и проблеми на хотелиерския бизнес в България
Гл. ас. д-р Любомира Тодорова 287

Блокчейн в агробизнеса
Гл. ас. д-р Радка Ненова 293

Дигитални решения в туристическия бизнес
Гл. ас д-р Павлин Павлов 301

Тематично направление:
Моделиране и инвестиционни проекти в търговията

Проектный подход как инструмент реализации политики управлении торгово-обменными операциями
Доц. Мария Плотникова, к.э.н. 306
Доц. Оксана Присяжнюк, к.э.н.

Различни възможности за прогнозиране и планиране на застрахователната дейност
Проф. д-р Росен Тодоров 310

Възможности за определяне на ликвидационната стойност
Доц. д-р Светослав Илийчовски 319

Въздействие на преките чуждестранни инвестиции върху вземанията по лизингови договори – нов бизнес в търговията
Доц. д-р Венцислав Перков 327

Преките чуждестранни инвестиции в икономическите сектори на страната
Доц. д-р Добрин Ганчев 335
Доц. дмн Милена Рачева

Организиране на мърчандайзинговите стокови запаси посредством Economic Order Quantity Model – EOQ
Хон. ас. д-р Светла Атанасова 342

A Model for Internet Payment Systems: Qualitative Risk Assessment
PhD Student Valeriu Cernei 351

Производство и търговия с етерични масла – традиция, бъдеще и здраве
Мая Алексиева 358

Тематично направление: Пазарни проучвания и конкурентоспособност в търговията

Increasing the Competitiveness of Ukrainian and Bulgarian Food Industry Enterprises
Doctor of Economic Sciences, Professor, Maryna Baldzhy 367
Graduate student, Aleksandra Nosachenko

The Trade Sector's Response to the Crisis Caused by the Covid 19 Pandemic
Professor Sreten Ćuzović, PhD 375
Associate Professor Svetlana Sokolov Mladenović, PhD
Đorđe Ćuzović, PhD

Конвергенция между омниканалния ритейлинг, маркетинг и логистика
Доц. д-р Виолета Димитрова 385

Състояние и тенденции на пазара на месо в България
Доц. д-р Петранка Мидова 393

Тенденции в заявителската активност и регистрирането на марки със закрила в България за периода от март 2019 г. до март 2021 г.
Гл. ас. д-р Мариела Димитрова 400

Фрагменти от търговията с хранителни добавки и Covid-19
Гл. ас. д-р Борислав Атанасов 407

Приложение на комуникационни инструменти в хипермаркети „Зора“
Гл. ас. д-р Цветелина Кабакчиева 413

Регионални аспекти и проблеми на търговията със селскостопанска продукция
д-р Валери Велковски 422

Инвестиционна активност и търговски възможности пред общините от поречието на река Дунав
Гл. ас. д-р Милен Динков 432

Анализ на улова на калкан (Psetta Maxima) в Черно море
Гл. ас. д-р Георги Русенов 439
Доц. д-р Ангелина Иванова
Гл. ас. д-р Мария Янкова
Ас. д-р Василка Кръстева

Здравният туризъм – елемент на продуктовия портфейл на дестинация България
Д-р Кристина Георгиева 443

Проблеми и възможности пред развитието на интермодалния транспорт в България
Докторант Елена Вълчева..... 451

Ценообразуването като конкурентно предимство
Докторант Илияна Дикова..... 459

Дали бъдещето е тук с иновативните 5G технологии в търговията с услуги?
Милан Чернев 466

Футуристичните доставки като конкурентно предимство на WALMART
Милчо Милчев..... 474

Социално-икономическото присъствие на „Загорка“ ад на пазара
Деница Стоянова 480

Тематично направление: Ефективност и социална отговорност в търговията

Съвременни тенденции и предизвикателства в развитието на кооперативната търговия в България
Доц. д-р Бисер Петков..... 489

Кратки бележки по историята за началото на застраховането в България
Проф. д-р Росен Тодоров..... 496

Sustainability Logistics Infrastructure: Conceptual Considerations and Possible Application
Docent, Candidate of Economic Sciences, Alexander Tanichev..... 501

Съвременни аспекти на търговията с пощенски услуги в България
Доц. д-р Теодора Филипова 512

Съвременните потребители, потребителският активизъм и гражданското общество
Гл. ас. д-р Виолета Петева 520

Сдруженията за защита на потребителите – взаимодействия и ползи
Гл. ас. д-р Миглена Душкова 528

Оценка на рентабилността в търговията
Гл. ас. д-р Николинка Игнатова 536

Организационно развитие чрез социално-отговорно поведение
Гл. ас. д-р Десислава Алексиева 544

Липсата на контрол – предпоставка за фалит на търговска верига (по примера на „Пикадили“ ЕАД)
Д-р Цветан Димов 549

Възможности за оценяване ефективността на дистрибуционните канали
Докторант Велизар Йорданов 557

Тематично направление: Стопанска отчетност и финансиране в търговията

Направления формирования учетного обеспечения системы управления земельными ресурсами
Проф. Татьяна Остапчук, д.э.н. 565

Проблеми при счетоводното отчитане на ДДС при продажбата на стоки в условията на Covid 19
Доц. д-р Галя Иванова-Кузманова 570

Изследване влиянието от прилагането на МСФО 15 приходи от договори с клиенти върху дейността на търговските предприятия
Доц. д-р Иван Андреев 576

Структура на продажбите на дребно – състояние и тенденции
Доц. д-р Красимира Славева 582

Изисквания към документирането на търговските сделки
Доц. д-р Славена Стоянова 589

Приложни аспекти на финансовия контрол при стопанската отчетност
Гл. ас. д-р Надежда Цветкова 597

ОФШОРНИТЕ ЗОНИ КАТО АЛТЕРНАТИВА ЗА АЛОКАЦИЯ НА КАПИТАЛА

Доц. д-р Донка Желязкова
Доц. д-р Михал Стоянов
ИУ – Варна

Резюме: *В работата се прави кратък преглед на същността и особеностите на офшорните зони. Представена е класификация на офшорните юрисдикции и са дадени описателните характеристики на отделните видове. Направен е преглед на водещите юрисдикции, оценени по Индексът на убежищата за корпоративно данъчно облагане (Corporate Tax Haven Index) и са представени оценките за привлекателността на България като дестинация за изнесени услуги за 2021 г. в Global Service Location Index.*

Ключови думи: *офшорни зони, видове офшорни юрисдикции, Corporate Tax Haven Index, Global Service Location Index*

JEL: *F21, F22, F23*

OFFSHORE JURISDICTIONS AS AN ALTERNATIVE FOR CAPITAL ALLOCATION

Assoc. Prof. Donka Zhelyazkova PhD
Assoc. Prof. Michal Stojanov PhD
University of Economics – Varna

Abstract: *The paper provides a brief overview of the nature and features of offshore areas. A classification of offshore jurisdictions is presented and the descriptive characteristics of the different types are given. An overview of the leading jurisdictions assessed under the Corporate Tax Haven Index is provided and the estimates of Bulgaria's attractiveness as an outsourcing destination for 2021 in the Global Service Location Index are presented.*

Key words: *offshore zones, types of offshore jurisdictions, Corporate Tax Haven Index, Global Service Location Index*

JEL: *F21, F22, F23*

При съвременните икономически условия все повече се усложнява основната задача на бизнеса, свързана с рентабилността и нивата на капитализация, което мотивира някои държави да създават специални преференциални условия за привличане на чужд капитал. Една от доказаните възможностите в тази насока са офшорните зони, дефинирани като пространство „отвъд“ – отвъд регулирането, отвъд данъчното облагане, отвъд националното парично пространство и полицията (Potts, 2019).

Целта на настоящата работа е в теоретичен план да се обобщят някои специфични характеристики на офшорните зони и на тази основа да се направи кратък преглед на тяхната разрастваща се популярност за целите на търсенето на по-добри условия за алокация на капитала за определени групи икономически агенти.

По своята същност офшорната зона или офшорният център може да бъде дефинирана като държава или юрисдикция, която предоставя финансови услуги на нерезиденти в мащаб, много по-голям от размера и финансовата дълбочина на вътрешната икономика на офшорната зона. Този термин се отнася не до географското местоположение, а по-скоро до факта, че най-големите клиенти на офшорните центрове са нерезиденти[1], като по този начин са екстериториални (Boldyrikhin, 2019).

Според Я. Янкулов офшорните зони трябва да отговарят на следните условия, за да бъдат определени като такива (Янкулов, 1999, стр. 96):

- поне една значителна категория доходи или изобщо не трябва да се облага с данъци, или данъчното й облагане трябва да е съвсем ниско;
- да бъдат икономически и политически стабилни;
- да бъдат достъпни както физически, така и юридически;
- да отговарят на общ комплекс от условия, като избягване на двойното данъчно облагане, липса на валутен контрол, простота на регистрацията на бизнеса, наличие на съответните специалисти и консултанти и пр.

Следователно, под офшорна зона или офшорна юрисдикция ще разбираме икономически и политически стабилна и достъпна територия, на която статутът на офшорните компании и нормите, в съответствие с които се извършват финансови и икономически операции от офшорен тип, са законово определени.

Следва да отбележим, че офшорният бизнес има някои специфични черти, които се изразяват в специално внимание към въпросите, свързани с поверителността и желанието да се опази от широк публичен достъп информацията относно текущи операции, клиенти и пр., като е предвидено такава информация да се предоставя за проверка предимно на държавни данъчни структури (повечето чуждестранни), чуждестранни разузнавателни служби, независими одитори и др. (Kleshcheeva, 2010, p. 135) Това налага тези зони да бъдат класифицирани на база различни признаци.

Офшорните зони могат да бъдат класифицирани по такива критерии като данъчно облагане, географско местоположение, отчетност, конфиденциалност, сътрудничество с международни организации (вж. табл. 1).

Таблица 1. Класификация на офшорните юрисдикции

Критерии	**Офшорни юрисдикции**
Данъчно облагане	1. Освободени от данъци (класически) 2. С нисък данък (до 10% данък върху приходите)
Географско местоположение	1. Островни и централно-американски юрисдикции 2. Континентални и европейски 3. Административно-териториални образувания в рамките на една държава

[1] Нерезидентите са частни или юридически лица, които се третират като чужденци по отношение на фискалния и валутния контрол или останалото законодателство.

Отчетност	1. Юрисдикции, нямащи задължение за предоставяне на финансови отчети 2. Юрисдикции, задължени да водят счетоводни регистри, да представят финансови отчети на регулаторните органи
Конфиденциалност	1. Юрисдикции с публичен (открит) регистър на директорите и акционерите 2. Юрисдикции със закрит регистър на директорите и акционерите 3. Юрисдикции без изисквания за водене на регистър на акционерите
Сътрудничество с международни организации (FATF[2], OECD)[3]	1. Бели 2. Сиви 3. Черни

От своя страна всяка офшорна зона има своята специфика и на тази основа офшорните зони могат да се разделят на няколко вида (вж. табл. 2).

Таблица 2. Видове офшорни зони (Соколов, 1999, стр. 47)

Вид	Пример
Класическа офшорна зона	Бахамски острови, Каймановите острови, Британски Вирджински острови, Антигуа, Барбадос, Доминиканска република, Гренада, острови Монсерат, Сейнт Кристофър, Сейнт Луис, Сейнт Винсент и Невис, Бермуди, остров Ман, Джърси и Гърнзи, Либерия, Панама, Княжество Монако
Офшорна зона с ниски данъци	Нидерландия, Люксембург, Швейцария, Лихтенщайн и Нидерландските Антилски острови
Офшорни територии, имащи федерално устройство	Щатите Делауер, Уайоминг, Невада в САЩ
Нетрадиционни офшорни зони (универсални)	Ирландия, Кипър, Унгария и Малта

- Класическите офшорни зони могат да бъдат наричани още данъчни убежища или „данъчен рай“. Обикновено те са малки островни държави или самоуправляващи се територии, в които статутът на офшорни компании е законово установен.

- Офшорните юрисдикции с ниски данъци включват държави с преференциален данъчен режим за определени видове дейности, особено по отношение на холдинговите, финансовите посредници и лицензиращите компании.

[2] Работна група за финансови действия (Financial Action Task Force).

[3] Организация за икономическо сътрудничество и развитие (Organisation for Economic Co-operation and Development).

- Офшорни територии, имащи федерално устройство, са административно-териториални образувания, в които действа офшорният режим, въпреки че самите те се намират в границите на съответната държава. Те са типични за страните с федерална структура и се характеризират с това, че могат да изпълняват функциите на данъчно убежище при извършването на международен бизнес и в същото време да предоставят възможност за извършване на офшорни финансови и стопански операции, без да излизат извън националните граници.

- За нетрадиционни офшорни зони (универсални) е характерно, че те не правят принципна разлика между резиденти и нерезиденти, отличават се със стабилна икономическа среда, „имплицитни офшорки“ и имат договори за изключване на двойното данъчно облагане.

Теоретичното познание относно същността и особеностите на офшорните зони е основата, върху която могат да бъдат разгледани някои юрисдикции, които отговарят на комплекса от критерии за най-атрактивни офшорни територии, както и да бъде определено мястото на България на световната карта, илюстрираща местата, известни като алтернативни локации за чуждестранния инвеститорски интерес.

Индексът на убежищата за корпоративно данъчно облагане (Corporate Tax Haven Index - CTHI) е класация на юрисдикциите, които позволяват в най-голяма степен мултинационалните корпорации да избягват плащането на корпоративен данък. Оценяването се извършва на база на комбинирането на 20 индикатора, определящи дадена територия като данъчно убежище и теглото, което съответната юрисдикция има в глобалните (вътрешни и външни) преки чуждестранни инвестиции. Според рейтинга за 2021 г. десетте държави с най-благоприятна данъчна и финансова система са Британски Вирджински острови, Кайманови острови, Бермуда, Нидерландия, Швейцария, Люксембург, Хонг Конг, Джърси (Обединено кралство), Сингапур и Обединени Арабски Емирства (вж. табл. 3).

Закономерно в тази класация са водещите позиции на офшорните зони, които предоставят най-благоприятни условия за целите на избягването на данъци, едновременно с това се явяват и центрове за входящите и изходящите потоци на чуждестранните инвестиции посредством, които се осъществява контролиране на собствеността в даден бизнес, тъй като формират над 38% от общата сума на входящите и изходящите преки чуждестранни инвестиции, които са в размер от 94 690 323 833 261 щ. д.

В класацията България заема 48 позиция от 70 държави, участващи в наблюдението на Tax Justice Network. В допълнение и в своя най-широк обхват, тази позиция се обуславя от комплекс фактори, които обобщени от A. T. Kearney в Global Service Location Index (GSLI) (A. T. Kearney, Inc., 2021), измерват четири национални направления посредством 47 метрики. Първо е финансовата привлекателност на държавата с тегло в индекса от 35%, оценявана посредством разходите за компенсиране на трудовия

фактор, инфраструктурни разходи, данъци и такси за бизнеса; второ, с тегло от 25% са умения, образованост и наличност на човешки ресурс в страната; трето, с дял от 25%, са факторите на бизнес средата, инфраструктурна обезпеченост, културна адаптивност и защита на интелектуалната собственост и четвърто, с 15% принос в индекса, са оценяването на цифровия резонанс, което се свързва с цифровите умения, правна и кибер сигурност, корпоративна дейност и резултати. Така през 2021 г. за България финансовата атрактивност е оценена на 2,52, наличността на човешки фактор 0,77; бизнес средата 1,64 и дигиталния резонанс на 0,66. Това дава комплексна оценка на GSLI от 5,59 за 2021 г. и поставя страната в първите 25 държави със силно присъствие в индекса на обхванатите в наблюдението 60 държави.

Таблица 3. Водещи юрисдикции на база стойност на индекса на корпоративните данъчни убежища за 2021 г. (Tax Justice Network, 2021)

Юрисдикция	Позиция	Стойност на индекса на корпоративните данъчни убежища		Сума на входящи и изходящи преки чуждестранни инвестиции (ПЧИ) (щатски долари)	Тегло в глобален мащаб (дял на вътрешните и външните ПЧИ от общата сума) %
		(%)	стойност		
Британски Вирджински острови	1	6,4	2 854	2 199 508 384 877	2,32
Кайманови острови	2	6,0	2 653	1 767 601 525 776	1,87
Бермуда	3	5,7	2 508	1 493 993 738 970	1,58
Нидерландия	4	5,5	2 454	10 505 369 133 418	11,09
Швейцария	5	5,1	2 261	3 261 266 318 958	3,44
Люксембург	6	4,1	1 815	8 528 972 650 898	9,01
Хонг Конг	7	4,1	1 805	5 253 923 285 089	5,55
Джърси (Обединено кралство)	8	3,9	1 724	484 941 140 019	0,51
Сингапур	9	3,9	1 714	2 143 230 790 768	2,26
Обединени Арабски Емирства	10	3,8	1 665	507 738 316 374	0,54
…	…	…	…	…	…
България	48	0,38	169	57 950 135 422	0,06

Според Tax Justice Network държавите по света губят над 427 млрд. щ. д. всяка година от глобални данъчни злоупотреби, като повече от половината от тези щети се предизвикват директно като трансгранични корпоративни данъчни спекулации на мултинационалните корпорации (Tax

Justice Network, 2021). Всичко това изисква едновременно при изброяване на позитивите, съпътстващи увеличаването на броя на офшорните зони, да се маркират и някои от проявяващите се негативи от тяхното съществуване:

- Широко разпространено е разбирането, че офшорните територии са убежище за средства с нерегламентиран произход, тъй като местното законодателство може да не търси контрол и санкция върху начина на възникване на влизащите в зоната финансови ресурси. Това означава, че освен от чисто рационални мотиви за търсене на по-добри данъчни режими или дори тяхното отсъствие, е възможно офшорните зони да станат притегателна алтернатива за ресурси с произход от престъпна дейност.

- Подклажда неравенството и увеличаващия се разрив между богатите и бедните държави.

- Насърчава корупцията на местно ниво в интерес на големите корпорации, лицата с огромно финансово състояние и защитата на техните икономически интереси.

Задълбочаването на процесите на глобализация и дигитализация в най-голяма степен ще предизвикват нарастване на значимостта на офшорните зони в глобалната икономическа система. Едновременно убежище за защита на ресурса срещу различните национални и международни данъчни режими, но и възможност за анонимизиране на собствеността на капитала, защита на самоличността и по-високи нива на поверителност, превръщат офшорните зони в атрактивна дестинация на финансовите ресурси, притежавани от глобалните корпорации и крупни бизнесмени.

Литература

A. T. Kearney, Inc. (2021). *The 2021 Kearney Global Services Location Index.* Retrieved June 1, 2021, from https://www.kearney.com

Boldyrikhin, A. (2019). European Union and offshore business: relations in the area of shadow. *Problems of Social and Humanitarian Sciences*, 169-172.

Kleshcheeva, M. V. (2010). Offshore Territories: Basic Concepts of Functioning. *Економічний вісник Донбасу, 4 (22)*.

Potts, S. (2019). Offshore. От T. J. In Keywords in Radical Geography: Antipode at 50 (eds Antipode Editorial Collective. John Wiley & Sons Ltd.

Tax Justice Network. (2021). *Corporate Tax Haven Index - 2021 Results*. Retrieved May 30, 2021, from https://cthi.taxjustice.net/en/cthi/cthi-2021-results

Tax Justice Network. (2021). *Corporate Tax Haven Index. The problem*. Retrieved May 30, 2021, from https://cthi.taxjustice.net/en/impact-and-solutions/the-problem

Соколов, И. Б. (1999). Теоретические аспекты оффшорного бизнеса. *Вестник МГТУ, 3*.

Янкулов, Я. (1999). *Свободни икономически и офшорни зони.* София: Тракия – М.